

Historien om Mannstelefonen

Krise- og rådgivningstelefonen for menn 1980- tallet

Tekst av Tine Prøitz

Historien om Mannstelefonen

Krise- og rådgivningstelefonen for menn 1980-tallet

“En ensom mann som bare ville prate, og som ville fortelle at han er stolt over at menn også har et sted å henvende seg”

- frivillig, 1980.

Hvordan så hjelpetelefonen ut på 1980 tallet?

Krise- og rådgivningstelefonen for menn ble etablert i 1980 og er forløperen til Mannstelefonen slik vi kjenner hjelpetilbudet i dag. Telefonsjeneren skulle være et lavterskeltilbud hvor menn kunne henvende seg for råd og veiledning omkring sine livssituasjoner. Tiltaket skulle ikke være spesialisert, men være et sted man kunne henvende seg uavhengig av krisesituasjon.¹ Menn og sårbarhet var vanskelig i 1980, på samme måte som menn og sårbarhet er vanskelig i dag. Man hadde et fokus på dette allerede under etableringen av hjelpetelefonen, og et mål for tiltaket på 80-tallet var å arbeide med menn og likestilling. Kontakten mellom innringer og telefonvakt var tett og notater fra de frivillige viser til en sterk grad av omsorg for både brukerne av tilbudet og tiltaket i seg selv. Hjelpetilbudet var strukturert noe ulikt hvordan Mannstelefonen er organisert i dag, selv om likhetene er flere enn ulikhetene. I 1980 var telefonen åpen to ettermiddager i uken og det var som regel to frivillige på vakt. I dag er linjene åpne hver ettermiddag med en frivillig på vakt. Mange av mennene som henvendte seg til hjelpetelefonen fikk tilbud om rådgivningssamtaler og oppfølging “på huset”. Mye kan tyde på at den enkelte innringer forble lengre i kontakt med hjelpetilbudet enn hva som er tilfelle i dag. Mye av årsaken til dette kan være mulighetene for oppfølging og rådgivning i etterkant av samtalene. Veiledning og rådgivning var en viktig del av tjenesten på 80-

¹ Krise som begrep kan være problematisk. På den ene siden signaliserer det en sterkt negativt ladet mening, på den andre siden kan forståelsen av krise være vanskelig for menn å assosiere seg med. Jeg benytter meg likevel av begrepet da hjelpetelefonen på 1980- tallet selv brukte ordet flittig.

tallet, sammen med henvisning videre til andre instanser. Like viktig var medmenneskelighet og evnen til å lytte.

Hvem kontaktet hjelpetelefonen?

Den typiske innringer på 1980-tallet var den gjengse mann i gata. Han ringte fra alle kanter av landet - en følge av de mange annonsene for hjelpetilbudet i landsdekkende aviser og magasiner. Svært mange av de som henvendte seg til Krise- og rådgivningstelefonen oppga nettopp at de hadde sett annonsen i en landsdekkende avis. Menn i alle aldre og fra alle samfunnslag tok kontakt med hjelpetilbudet. Den største gruppen menn befant seg i midten av livet, og svært mange menn med barn kontaktet telefontjenesten. Dette gjenspeiler et av de tydeligste behovene menn hadde i møte med Krise- og rådgivningstelefonen på 1980 tallet: støtte og veiledning i forbindelse med partnerskapsbrudd og ønske om mer omsorg for egne barn.

Et tiår farget av mangfold og bredde

*“En mann ringer for å prate om sitt behov
for å gå i kvinneklær”*

- frivillig, 1981.

Fortellingene fra 1980-tallet er fargerike og viser til et mangfold av problemstillinger menn sto ovenfor og hadde behov for å snakke om. Det kan se ut til at henvendelsene var mer mangfoldige enn i dag, og at hjelpetilbudet favnet flere menn. Menn henvendte seg med store og små problemstillinger, og med stor variasjon i temaer. En naturlig årsak til dette kan være at Krise- og rådgivningstelefonen ble etablert på en tid hvor det var få landsdekkende hjelpetilbud sammenlignet med i dag, og hvor dagens hjelpetilbud har blitt mange og spesialiserte. En stor gruppe med innringere har derfor alternative tilbud, mer tilpasset deres behov og situasjon. Et eksempel på dette er rus. På 1980-tallet var en stor andel av henvendelsene til hjelpetilbudet relatert til rus. En større andel enn hva man ser på Mannstelefonen i dag. Tilsvarende gjelder overgrep og incest. I dag er dette sjeldne

henvendelser. Endringen mellom 1980-tallet til i dag er en positiv utvikling, da brukergruppene møter tilbud som best mulig imøtegår deres behov. Tilsvarende ser vi også når det gjelder seksualitet hvor det var mange henvendelser årlig fra menn som var usikre på sin legning eller som slet med å fortelle omverden om egne tanker omkring sin seksualitet. I dag har denne andelen av innringere blitt mindre. Årsaken kan spores til 2000-tallets eksplosjon i hjelpetilbud og støttesentre for lhbt- personer.

Livet i et partnerskap

“Han trengte juridisk rådgivning. Kona har tatt med seg barna og dratt”

- frivillig, 1985.

Til tross for at tiåret er farget av et stort mangfold i henvendelsene er det noen temaer som menn hyppigere hadde behov for å samtale om enn andre. I det følgende skal vi se på fire av disse temaene: samliv/ samværstviser, ensomhet, vold og rus.² Det er viktig å ha i mente at tematikk ofte er overlappende. Et eksempel på dette er rus og psykisk helse, eller vold og psykisk helse. Gjennom de frivillige telefonvaktens erindringer skal vi se på en typisk kveld på vakt.³

Samliv og samværstviser favner den desidert største andelen av henvendelsene på 1980-tallet. I 1981 henvender en eldre mann seg til Krise- og rådgivningstelefonen. Han vil snakke om sin kone som har nerveproblemer.⁴ Hva skal han gjøre? Hvordan kan han hjelpe sin kone? Og hvordan tar han vare på seg selv? Senere på kvelden ringer en mann på vegne av sin sønn som har alvorlige problemer i ekteskapet. Kona hans har vært utro og skal flytte ut fra hjemmet deres. Kan han forhindre et partnerskapsbrudd? Og hvor kan sønnen få hjelp med sin psykiske helse? Dagen etter tar de frivillige telefonvaktene i mot

² I det følgende har jeg av begrensningsårsaker valgt å fokusere på fire viktige tendenser fra 1980 tallet: samliv/ samvær, ensomhet, vold og rus. Hvis det er ønskelig kan jeg tilføre teksten mer på dette punktet.

³ Alle fortellingene fra vaktene er anonymisert, sted og profesjon er utelatt, årstall er byttet på, og en del informasjon om hendelsene er kuttet vekk. Fortellingene er derfor generelle beskrivelser snarere enn typiske. Dette av hensyn til konfidensialitet og taushetsplikt. Hvis råteksten skal benyttes i et hefte, er det viktig at dette blir vurdert på nytt av Reform, samt informert om innledningsvis i den ferdigstilte teksten.

nok en henvendelse vedrørende samliv, denne gangen med barn involvert. Innringeren er stresset og nedstemt. Han forteller at han står foran en separasjon og at barnemora vil flytte til en annen del av landet med barna. Han trenger juridisk veiledning. Hvilke rettigheter har han egentlig, når det kommer til sine egne barn?

Alle de overnevnte fortellingene skildrer en daglig tilbakevendende tematikk fra 1980-tallet i sin helhet. Svært mange menn som kontaktet hjelpetilbudet hadde behov for råd og veiledning om samlivsbrudd, samværstvister og utroskap. Vanskeligst kunne det se ut til å være for de menn som opplevde samlivsbrudd i parnerskap med barn. Her forteller menn om sterke følelser av håpløshet rundt et svekket juridisk vern. En dagsaktuell tematikk også for dagens menn. Mange menn opplever det som sårt og vanskelig å støtte seg på venner og familie i vanskelige perioder, ofte som en forlengelse av tabuet rundt den sårbare mannen. Menn skal fremstå som sterke og stødige, ikke sårbare og svekkede. En diskurs som vanskelig lar seg forene med menns virkelige levde liv.

Ensomheten

Ensomhet rammer langt flere enn man tror. Mange menn henvendte seg til hjelpetilbudet med et behov for å prate om ensomhet på 80-tallet. Julaften 1982 ringer en ensom mann som savner sine barn. Han sitter alene, og ønsker å prate med noen. Hjelpetilbudet har i tre tiår forsøkt å holde tilbudet åpent på julaften og andre helligdager. En tid som for mange er ekstra vanskelig, nettopp fordi helligdager er dager de fleste av oss tilbringer med familie, nære og kjære. En ekstra tyngende tid å være ensom. Juni 1985 ringer en eldre mann. Han er ensom og alene. Han ønsker seg en venn, samboer eller kanskje til og med en elskerinne. Hvordan skal han gå frem? Finnes det steder å møte andre ensomme? Noen dager senere tar en frivillig i mot en henvendelse fra en middelaldrende mann. Han sliter med søvnløshet, angst og ensomhet. Den frivillige telefonvakten prater lenge med innringeren før hun spør om han ønsker å komme inn for en samtale dagen etter.

Vi finner lignende historier gjennom hele tiåret, og det er mange av dem. Mange som opplever håpløshet og fortvilelse i forbindelse med ensomhet, og som har få eller ingen å henvende seg til for støtte og omsorg. Tabuet omkring ensomhet er sterkt i en tid

hvor vennskapets betydning rager høyt. Mange menn opplever å miste sine nettverk utover i livet, og ofte i forlengelse av samlivsbrudd. Mye kan tyde på at kvinner er flinkere til å ta vare på sine sosiale nettverk enn hva menn er.

Voldsutøver og voldsutsatt

Som allerede nevnt er en sterk tendens fra henvendelsene til Krise- og rådgivningstelefonen på 80-tallet vold. Vi møter stereotype forestillinger om at menn sjeldent eller aldri utsettes for partnervold, mens voldsstatistikk fra 2000-tallet viser oss at menn opplever vold nært like hyppig som kvinner. Forskjellen ligger i den grove volden, som kvinner hyppigere utsettes for enn menn. Krise- og rådgivningstelefonen har i tre tiår tatt i mot henvendelser fra både voldsutsatte og voldsutøvere. I 1986 henvender en mann seg til hjelpetelefonen. Han står i et samlivsbrudd og det er barn involvert. Et stykke inn i samtalen forteller han om vold og kranling. Finnes det noe sted han kan henvende seg for å få hjelp med sinnet sitt? Noen dager senere kommer en henvendelse fra en ung mann. Han forteller at kona holder på å ta livet av han. Hun slår han, både med knyttneven og gjenstander. Hvordan skal han gå frem for å stoppe volden? Og viktigere, hvordan skal han ta vare på seg selv? Noen dager senere kommer en ny samtale hvor vold er tema for samtalen. Mannen som kontakter hjelpetelefonen er svært engstelig og forteller at han ikke tør å gå hjem i frykt for å bli slått i hjel av sin egen sønn. Finnes det et sted han kan henvende seg for å få ly gjennom natten?

Fortellingene om vold er mange og vonde. Ofte har innringer behov for å bli lyttet til og for å få informasjon om hvilke hjelpetilbud og støtteapparat som finnes. Like ofte er det voldsutøver som kontakter hjelpetelefonen med et ønske om å hjelp til endring.

Rusavhengighet

Rus er den siste av de fire svært sterke tendensene fra 1980-tallet. En kveld i 1985 henvender en mann seg til Krise- og rådgivningstelefonen. Han ønsker en innleggelse etter en svært lang tid på fylla. Hvordan skal han gå fram for å få hjelp fort? Og hvilke avrusningssteder finnes? Senere samme uke ringer en kvinne på vegne av sin venn. Han bruker rus og er suicedal. Hvordan tilnærme et menneske som er selvmordsnært? Hvem

bør hun kontakte for best å hjelpe sin venn? Samme kveld tar de frivillige i mot en henvendelse fra en mann som nettopp er blitt separert fra sin kone. Han er deprimert og selvmedisinerer seg med alkohol. Hva kan gi livsgnisten tilbake til et menneske i dyp sorg? Hvordan møte et menneske som har mistet alt?

Det er tydelig at det er viktig for de frivillige telefonvaktene på 1980 tallet å møte mennesker i sin smerte, med medmenneskelighet, støtte og trøst. Veiledning og rådgivning var en viktig del av tjenesten, sammen med henvisning videre til andre instanser. Like viktig som råd er evnen til å lytte til innringeren. Et tydelig ideal for en engasjert og motivert gruppe med frivillige fra 1980-tallet.

Avsluttende bemerkninger

Tre tiår sett under ett

Sammenligner man de tre tiårene, fra Mannstelefonens begynnelse til i dag, kan man følge noen tendenser som en rød tråd gjennom de tre tiårene.⁵ Samlivsproblematikk, brudd, utroskap og samværstvister er like aktuell tematikk i dag, som det var på 1980-tallet. Dette forteller oss først og fremst at enkelte områder livnærer seg i seige strukturer, og at likestilling i et mannsperspektiv har seiret på noen fronter men ikke på andre. Menn på 1980- tallet ønsket seg anerkjennelse som fedre, og et sterkere juridisk vern i forbindelse med omsorg for barn. Et ønske like sterkt forankret blant dagens menn. Tilsvarende tendenser gjelder ensomhet. Mange menn slet med ensomhet på 80- tallet, og mange menn sliter med ensomhet i dag. Samfunnet har stadig en vei å gå for å gi ensomme bedre støtte, vern og tilbud.

Henvendelsene som omfatter vold, enten det er voldsutsatt eller voldsutøver, er også i dag stor andel av henvendelsene til Mannstelefonen og Reform forøvrig. Samtidig tyder mye på at andelen av henvendelser som favner vold har økt fra 1980- tallet til 2000-tallet. Årsaken til dette kan være at hjelpetiltaket har utviklet et bedre tilbud til voldsutøvere. Reform har i dag sterk faglig kompetanse på vold, og tilbyr sinnemestringskurs og enesamtaler.

⁵ Dette kapitlet må skrives når alle de tre tiårene er ferdigstilt, slik at man kan sammenligne og se tiårene under ett. Skriver allikevel noen av mine tanker rundt tiårene sett under ett.